

Two Decades of Thai Farmer's Income Distribution

Arunrod Norkaewboon

*Department of Agricultural and Resource Economics,
Kasetsart University, Thailand*

*Nuttapon Photchanaprasert**

*Department of Agricultural and Resource Economics,
Kasetsart University, Thailand*

Received 18 May 2016, Received in revised form 29 August 2016,
Accepted 5 September 2016, Available online 1 December 2016

Abstract

The income distribution of Thai farmers over the last two decades represents an interesting case study. This study employs the concept of “Pro-Poor Growth” using secondary data collected by the Office of Agricultural Economics in the periods 1995/96 and 2012/13. The results revealed that over this period the income of farmers as a whole rose. However, despite such growth income inequality among farmers worsened, with the exception of farmers in the irrigation area, small cultivated areas and central region. The agricultural economic growth experienced failed to provide tangible benefits to poor farmers at all. Rich farmers alone were able to take advantage. To ameliorate this problem, the government should invest in improving the infrastructure, especially irrigation systems, centralizing markets and educating farmers to maximize both their bargaining power and productivity.

Keywords: Income Distribution, Thai rice farmers and Agriculture's economic growth

JEL Classifications: O11, O53

* **Corresponding author:** Address: 50 Thanon Ngam Wong Wan, Khwaeng Lat Yao, Khet Chatuchak, Krung Thep Maha Nakhon 10900. Email: econpps@ku.ac.th

สองทศวรรษการกระจายรายได้ของชาวนาไทย

อรุณโรจน์ หน่อแก้วบุญ

คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

ณัฐพล พจนาประเสริฐ

คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

บทคัดย่อ

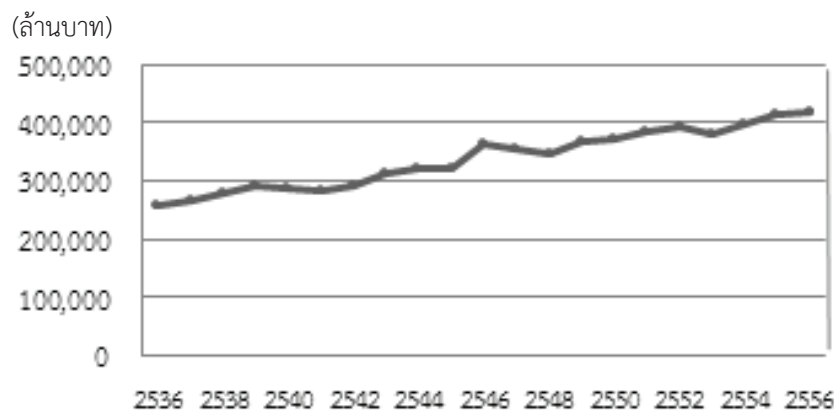
การกระจายรายได้ของชาวนาไทยในสองทศวรรษที่ผ่านมาดีขึ้นหรือเลวลงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จะใช้แนวคิดการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro-Poor Growth) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิของครัวเรือนชาวนา ปี 2538/39 และ ปี 2555/56 จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเจริญเติบโตของรายได้ของชาวนาเพิ่มสูงขึ้น แต่การเจริญเติบโตดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้นเช่นกัน กล่าวคือมีเพียงกลุ่มชาวนาในเขตพื้นที่ชลประทาน ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก และชาวนาในภาคกลางเท่านั้น ที่มีความไม่เท่าเทียมกันลดลง รวมทั้งความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาที่มีฐานะยากจนเลย แต่เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาที่มีฐานะร่ำรวยมากกว่า ดังนั้นเพื่อการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นรัฐบาลควรลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบชลประทาน ตลาดกลาง และให้ความรู้เรื่องการผลิตที่มีประสิทธิภาพแก่เกษตรกร เพื่อให้ชาวนาเข้าถึงแหล่งซื้อขายได้โดยตรง และเพิ่มผลผลิตของผลผลิต

คำสำคัญ: การกระจายรายได้ ชาวนาไทยและการเจริญเติบโตของภาคเกษตรไทย

1. บทนำ

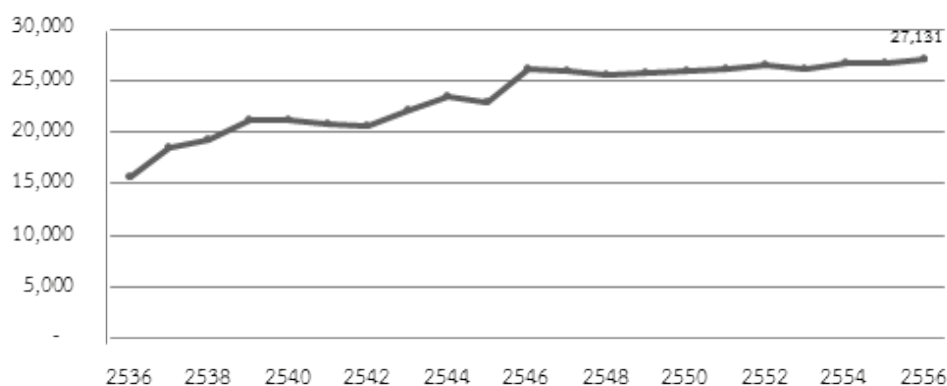
เกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยเฉพาะภาคการเกษตรซึ่งยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยการเจริญเติบโตดังกล่าวสามารถพิจารณาได้หลายมิติ เช่น รายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น (GDP per capita) การจ้างงานเพิ่มขึ้น (Employment) จำนวนคนที่อยู่ในสภาวะความยากจนลดลง (Poverty) การกระจายรายได้ระหว่างบุคคลดีขึ้น (Income Distribution) เป็นต้น เมื่อพิจารณาในส่วนของคุณค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคการเกษตรที่แท้จริง ณ ราคาปี พ.ศ. 2531 เป็นปีฐาน (ภาพที่ 1) พบว่าคุณค่าดังกล่าวได้เพิ่มสูงขึ้นจาก 0.3 ล้านบาทในปี 2536 เป็น 1.4 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2556 และเมื่อพิจารณาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคการเกษตรต่อหัวที่แท้จริง ณ ราคาปี พ.ศ. 2531 เป็นปีฐาน ดังภาพที่ 2 พบว่ามีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเพิ่มขึ้นจาก 15,320 บาทต่อหัว เป็น 27,131 บาทต่อหัว ในปี พ.ศ. 2556

ภาพที่ 1: มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเฉพาะภาคการเกษตรที่แท้จริง
(real GDP in agricultural sector) ณ ราคาปี พ.ศ. 2531

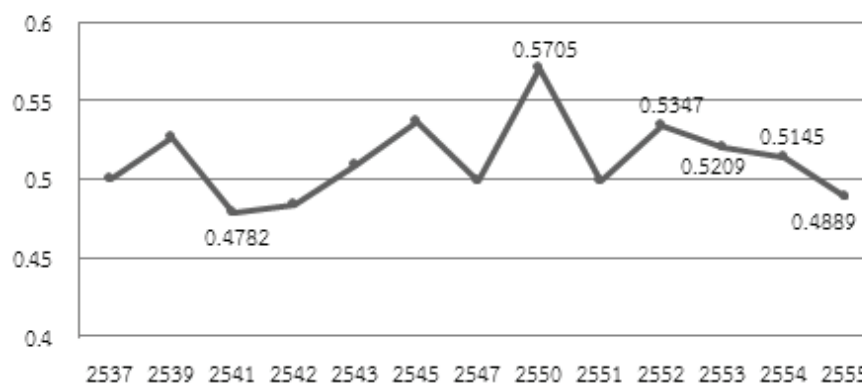
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี พ.ศ. 2536-2556

ภาพที่ 2: มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคการเกษตรต่อหัวที่แท้จริง
(real GDP in agricultural sector per capita) ณ ราคาปี พ.ศ. 2531

ที่มา: จากการคำนวณจำนวนประชากรภาคการเกษตรต่อ GDP ภาคการเกษตร ข้อมูลสถิติประชากรภาคการเกษตรของประเทศไทย จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (พ.ศ. 2536-2556) และ ข้อมูลสถิติมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ภาคการเกษตร จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2536-2556)

ภาพที่ 3: ค่าสัมประสิทธิ์จีนิภาคเกษตร (Agriculture's Gini Coefficients)

ที่มา: ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์จีนิรวบรวมจากงานวิจัยของสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2548) สุพัตรา แต่งเอี่ยม (2554) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557)

อย่างไรก็ตาม ในมิติที่สำคัญหนึ่งนอกจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแล้ว คือ มิติของการกระจายรายได้ และความไม่เท่าเทียม พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีนิภาคการเกษตร (ภาพที่ 3) มีค่าต่ำสุดในปี 2541 ที่ 0.4782 อันเนื่องมาจากผลของวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ค่าเงินบาทอ่อนตัวอย่างรวดเร็ว รายได้จากการส่งออกเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้จากภาคเกษตรสูงขึ้น รวมถึงส่งผลให้ประชากรนอกภาคการเกษตรหันกลับมาทำภาคการเกษตรซึ่งทำให้รายได้เฉลี่ยภาคการเกษตรสูงขึ้น การกระจายรายได้ดีขึ้นตาม (สุพัตรา แต่งเอี่ยม, 2544) และมีค่าสูงสุดในปี พ.ศ. 2550 ถึง 0.5705 เนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศหลักที่ส่งออกสินค้าทางการเกษตรของประเทศไทย ในเวลานั้น ซึ่งยังส่งผลต่อราคาสินค้าทางการเกษตรที่ลดลงเป็นอย่างมาก และนำมาสู่รายได้ที่ลดลง โดยเฉพาะการเกษตรในชนบทซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจน อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2555 เป็นต้นมา ได้มีแนวโน้มที่ลดลงจาก 0.5347 เป็น 0.4889 ตามลำดับ กล่าวคือ การกระจายรายได้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ซึ่งผลดังกล่าวอาจคาดการณ์ได้ว่า การกระจายรายได้ในภาคการเกษตรไทยสอดคล้องกับแนวคิดของคุสเน็ต (Kuznets, 1995) ที่ว่าในช่วงแรกของพัฒนาการทางเศรษฐกิจนั้นการกระจายรายได้มักจะไม่เท่าเทียมกัน ต่อเมื่อระดับการพัฒนาหรือระดับรายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มถึงระดับหนึ่งแล้วการกระจายรายได้ก็จะเริ่มเท่าเทียมกันมากขึ้น

เมื่อพิจารณากรณีศึกษาของประเทศอื่นๆ ที่ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรเหมือนประเทศไทยถึงผลกระทบของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันภายในประเทศ (ตารางที่ 1) พบว่าทุกประเทศความยากจนลดลงอันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น แต่ในผลของความไม่เท่าเทียมกันนั้นกลับให้ผลที่ต่างกันไป โดยประเทศไนจีเรีย จีน โกตดิวัว คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน รวมถึงละตินอเมริกาและแคริบเบียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา พบว่าความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น ในขณะที่ทวีปแอฟริกา (ตูนิเซีย, แอลจีเรีย, โมร็อกโก และอียิปต์) อาเซอร์ไบจาน และ ตุรกี กลับมีความไม่เท่าเทียมกันลดลง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผลของความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามลักษณะโครงสร้างและเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ

ตารางที่ 1 ผลกระทบของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันของแต่ละประเทศ

ปีการศึกษา	ประเทศที่ศึกษา	ความยากจน	ความไม่เท่าเทียมกัน
1980-2012	ไนจีเรีย	ลดลง	เพิ่มขึ้น
1978-2012	จีน	-	เพิ่มขึ้น
1970-2007	ทวีปแอฟริกา (ตูนิเซีย, แอลจีเรีย, โมร็อกโก และอียิปต์)	ลดลง	ลดลง
1980-2010	ละตินอเมริกา และแคริบเบียน	-	เพิ่มขึ้น
1992-2002	โกตดิวัวร์	ลดลง	เพิ่มขึ้น
1995-2009	อาเซอร์ไบจาน	ลดลง	ลดลง
1995-2009	ตุรกี	ลดลง	ลดลง
1995-2009	คาซัคสถาน	ลดลง	เพิ่มขึ้น
1995-2009	คีร์กีซสถาน	ลดลง	เพิ่มขึ้น
1995-2009	ทาจิกิสถาน	ลดลง	เพิ่มขึ้น
1995-2009	อุซเบกิสถาน	ลดลง	เพิ่มขึ้น

ที่มา: Bashir, Olufunsho and Jameelah (2015); Ying and Hong (2015); Amir and Dan (2015); Zouheir and Mohamed (2012); Fernando, Carlos and María (2014); Loesse (2012); Mehmet and Ozlem (2013)

Samuel (2000) ได้ศึกษาผลกระทบด้านการเจริญเติบโตและการปฏิรูปทางเศรษฐกิจต่อการกระจายรายได้ในละตินอเมริกา ซึ่งใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติทดสอบแนวคิดของ Simon Kuznets กล่าวคือรายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาการกระจายรายได้ที่แย่ลงในระยะแรก และปัญหาการกระจายรายได้จะลดลงในระยะเวลาต่อมา จากผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกระจายรายได้ ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาขั้นต่ำ อัตราเงินเฟ้อ และการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ 12 ประเทศ จาก 16 ประเทศในละตินอเมริกาเป็นไปตามสมมติฐานของ Kuznets ในขณะเดียวกัน Chang and Ram (2000) โดยได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้ตามสมมติฐานของ Simon Kuznets ด้วยเช่นกัน โดยศึกษาทั้งหมดใน 65 ประเทศ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง และอนุกรมเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1965-1996 ผลการศึกษพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้ เป็นไปตามสมมติฐานของ Simon Kuznets โดยมีจุดวกกลับอยู่ระหว่าง 750-17,000 ดอลลาร์สหรัฐ

การศึกษาการกระจายรายได้ในประเทศไทย พบว่า ชีวิน (2556) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ โดยใช้ข้อมูลในระดับจุลภาค ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2552 โดยแบ่งช่วงเวลาศึกษาออกเป็นช่วงระหว่างวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตและความไม่เท่าเทียมทางรายได้เป็นไปตามสมมติฐานของ Kuznets โดยผ่านปัจจัยด้านการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจสังคม และการเข้าถึงแหล่งเงินของครัวเรือน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการเติบโตทางรายได้และความไม่เท่าเทียมทางรายได้โดยลดลงอย่างต่อเนื่อง และงานวิจัยของ สวรัย (2550) นั้น พบว่าความสัมพันธ์ของการเติบโตและความไม่เท่าเทียมทางรายได้มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยในทางตรงนั้นพบว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ส่วนในทางอ้อมพบว่าตัวแปรทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผ่านปัจจัยอื่น ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น การศึกษา สุขภาพ การค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ตลาดสินเชื่อ นโยบายภาครัฐ สถาบันการเมือง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้งานวิจัยของ Dierk and Peter (2015) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ มีความแตกต่างกันระหว่างประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนา โดยผลของความเจริญเติบโตที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันนั้น พบมากในประเทศที่พัฒนาแล้วมากกว่าในประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ในระยะยาวจะพบว่าความ

ไม่เท่าเทียมกันของรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในประเทศที่พัฒนาแล้ว ในทางตรงกันข้ามการเจริญเติบโตส่งผลกระทบทางลบต่อการกระจายรายได้ อย่างมีนัยสำคัญในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งก็คือ ความไม่เท่าเทียมกันในประเทศที่กำลังพัฒนา กลับสูงขึ้นตามเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นและงานวิจัยของ Ying and Hong (2015) พบว่า ผลกระทบของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อคนยากจนในประเทศโกตดิวัว มีลักษณะการเจริญเติบโตที่เป็นแบบ Trickle-down ซึ่งหมายถึง การเติบโตช่วยลดความยากจน แต่คนยากจนได้รับผลประโยชน์ในสัดส่วนน้อยกว่าคนไม่จน หรือ เกิดความไม่เท่าเทียมกันที่สูงขึ้นในประเทศ

จากการรวบรวมผลการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าผลกระทบของการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศนั้นเหมือนกัน คือ ส่งผลให้ความยากจนลดลง แต่การกระจายรายได้และความไม่เท่าเทียมกันพบโดยส่วนใหญ่แล้วทำให้แย่ลง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งในหลายงานวิจัยต่างเห็นตรงกันว่าวิธีการแก้ไขสถานการณ์ความไม่เท่าเทียมกันและการกระจายรายได้ที่แยกลงดังกล่าวด้วยนโยบายของภาครัฐจึงจะสามารถลดปัญหานี้โดยตรงได้

ในประเทศไทยหากกล่าวถึงภาคการเกษตร ข้าวยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากที่สุดของประเทศ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูกข้าวถึง 3.7 ล้านครัวเรือนหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26 ของครัวเรือนไทยทั่วประเทศ ดังนั้นข้าวจึงมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาภาวะทางเศรษฐกิจมิติด้านความยากจนของชาวนา พบว่า สัดส่วนครัวเรือนชาวนาฐานะยากจนในปีเพาะปลูก 2538/39 พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 51 ในขณะที่ปีเพาะปลูก 2555/56 พบว่าลดลงเหลือร้อยละ 26 แต่ในมิติของการกระจายรายได้และความไม่เท่าเทียมกันของชาวนาไทยนั้นยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีความต้องการศึกษาการกระจายรายได้ของชาวนาไทยในสองทศวรรษที่ผ่านมาว่าดีขึ้นหรือไม่อย่างไร โดยอาศัยแนวคิดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro-Poor Growth Rate) นั่นคือ การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของชาวนาที่มีฐานะยากจน (Poor) และการเปลี่ยนแปลงรายได้ของชาวนาที่มีฐานะไม่ยากจน (Non-poor) โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องสร้างประโยชน์ต่อกลุ่มชาวนาที่มีฐานะยากจนมากกว่ากลุ่มชาวนาที่มีฐานะไม่ยากจน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ของชาวนาที่มีฐานะยากจนจะต้องสูงกว่าชาวนาที่มีฐานะไม่ยากจนนั่นเอง (Ravallion, M., 2004) ในการวิเคราะห์จะใช้ข้อมูลครัวเรือนชาวนาไทยปีเพาะปลูก 2538/39 และ ปีเพาะปลูก 2555/56 จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2. แนวคิดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro-Poor Growth)

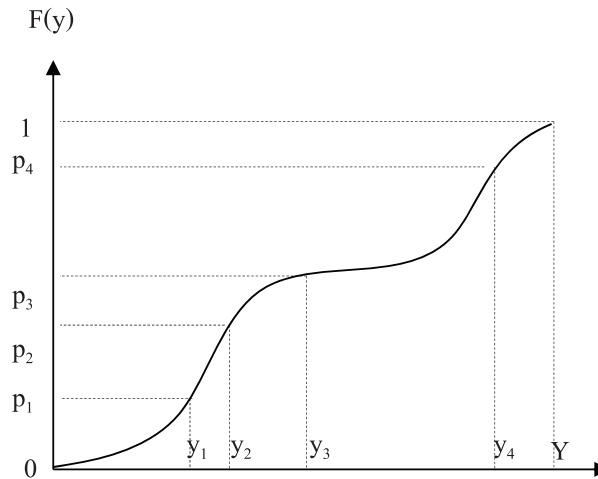
แนวคิดที่กล่าวถึงเป็นการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรายได้ระหว่างกลุ่มคนยากจน (Poor) และของกลุ่มคนไม่ยากจน (Non-poor) โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นได้สร้างประโยชน์ต่อกลุ่มคนยากจนมากกว่ากลุ่มคนไม่ยากจน (Klasen, 2004; Dollar and Kraay, 2000; Kakwani and Pernia, 2000; McCulloch and Baulch, 2000; Kakwani, Khamdker and Son, 2002) หรือเป็นการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนคือ สถานการณ์ที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คนยากจนได้รับประโยชน์ (Ravallion, 2004) แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดของอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนยากจนยังมีข้อจำกัดอยู่ 3 ประการ 1) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นการเติบโตของรายได้คนจนมากกว่าประเด็นการเจริญเติบโตเศรษฐกิจมวลรวม เช่น ในแนวคิดนี้ถือว่าการเติบโตของรายได้เฉลี่ยของทุกกลุ่มอยู่ที่ ร้อยละ 2 และการเติบโตของรายได้คนจนร้อยละ 3 ดีกว่าในกรณีที่มีการเติบโตของรายได้เฉลี่ยของทุกกลุ่มอยู่ที่ร้อยละ 6 แต่การเติบโตของรายได้คนจนอยู่ที่ ร้อยละ 42) ในภาวะเศรษฐกิจหดตัว การเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนสามารถเกิดขึ้นได้ถ้ารายได้ของคนจนลดลงน้อยกว่ารายได้ของคนไม่ยากจน ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วความยากจนไม่ได้ลดลงและ 3) ในทางปฏิบัติแนวคิดนี้อาจเป็นข้ออ้างให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเพื่อลดความไม่เท่าเทียมโดยไม่ได้สนใจประเด็นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมวลรวม (UNDP, 2004)

การวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้เริ่มจากการใช้หลักเส้นโค้งของการเติบโต (Growth Incidence Curve: GIC) ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยเริ่มจากฟังก์ชันค่าความน่าจะเป็นสะสม (CDF)

$$F_t(y) = \Pr(Y \leq y) = p \quad (1)$$

สมการ (1) หมายถึงสัดส่วนของประชากรที่มีรายได้ไม่น้อยกว่าหรือเท่ากับ y คือ p ดังนั้น ส่วนกลับของ CDF ณ ควินไทล์ที่ p คือ รายได้ ณ ควินไทล์นั้น

ภาพที่ 6 ฟังก์ชันความน่าจะเป็นสะสม (Cumulative Distribution function: CDF)

ที่มา: ผู้เขียน

โดยส่วนกลับ (Inverse) ของฟังก์ชันความน่าจะเป็นสะสมของรายได้เขียนได้ดังสมการ (2) คือ

$$F_t^{-1}(p) = \inf\{y \in : p \leq F(y)\} = y_t(p) \quad (2)$$

$$y_t(p) = F_t^{-1}(p) = L_t'(p)\mu_t$$

โดยที่ $y_t'(p) > 0$

ในที่นี้ คือ เส้นโค้งลอเรนส์ (Lorenz Curve) โดยมีฟังก์ชันของรายได้เฉลี่ย $\mu_t = \int y dF(y)$ ดังนั้น $L_t'(p)$ คือ ความชันของเส้นโค้งลอเรนส์ โดยที่ p มีค่ามากกว่าศูนย์แต่น้อยกว่าหนึ่ง ($0 < p < 1$) ซึ่งเรียกว่า Quantile function (Gastwirth, 1971)

จากฟังก์ชันดังกล่าว หากต้องการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่าง 2 ช่วงเวลาซึ่งเป็นการคำนวณหาอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ (The growth rate in income) ของควินไทล์ จะได้

$$g_t(p) = [y_t(p) / y_{t-1}(p)] - 1$$

ดังนั้น จากสมการ (2) สามารถเขียนได้ดังสมการ (3)

$$g_t(p) = \frac{L_t'(p)}{L_{t-1}'(p)}(\gamma + 1) - 1 \quad (3)$$

โดยที่ p มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ซึ่ง คือ เส้นโค้งของการเติบโต (Growth Incidence Curve) นั่นเอง และ $\gamma_t = (\mu_t / \mu_{t-1}) - 1$ คือ อัตราการเจริญเติบโตของค่าเฉลี่ย

สมการ (2) หาก $g_t(p) = \gamma_t$ แสดงว่า เส้นโค้งลอเรนส์ (Lorenz Curve) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ p แต่ $g_t(p) > \gamma_t$ จะแสดงขึ้นได้เมื่อ $y_t(p) / \mu_t$ มีค่าเพิ่มขึ้น (Increasing) กล่าวคือ หาก $g_t(p)$ มีค่าเพิ่มขึ้น (ลดลง) ในทุก p ซึ่งหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น (ลดลง) นั่นเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการวัดของ Pigou Dalton (Ravallion and

Chen, 2003) ชี้ว่า ถ้าหากเส้นโค้งของการเติบโต (GIC) อยู่เหนือค่าศูนย์ () ในทุก p แสดงว่ามีการกระจายของรายได้ในปีปัจจุบัน (t) ดีกว่าปีฐาน ($t-1$)

สำหรับ การวัดการอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนนั้น (Pro Poor Growth rate) Ravallion และ Chen (2001) มีข้อสมมติว่าวิธีวัดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนควรสอดคล้องคุณสมบัติดังต่อไปนี้:

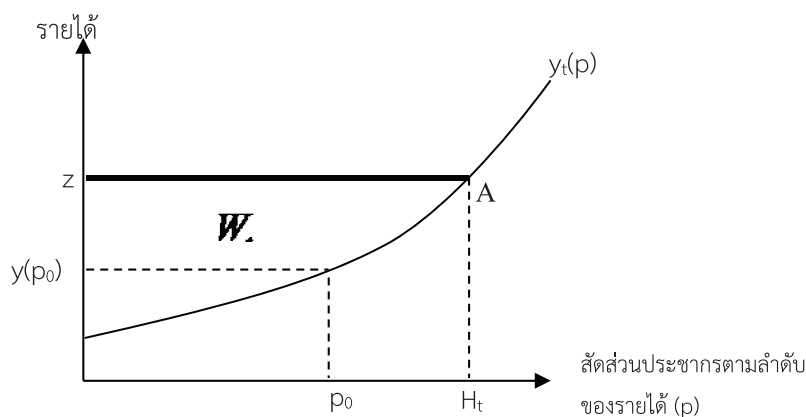
1. การวัดจะต้องมีความสอดคล้องกับวิธีการวัดระดับของความยากจนรวม หากความยากจนลดลง (เพิ่มขึ้น) อัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนจะเป็นบวก (ลบ)
2. การวัดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนจะต้องมีสอดคล้องกับคุณสมบัติสามประการต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ตัววัดความยากจนจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของคนไม่จน (Focus Axiom) 2) การเพิ่มขึ้นของรายได้คนยากจนจะทำให้ความยากจนลดลง (Monotonicity Axiom) 3) การโอนรายได้ระหว่างคนจนที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมลดลง ก็จะทำให้ความยากจนลดลงเช่นกัน (Transfer Axiom)

ดัชนีวัตต์ (Watts index) เป็นดัชนีวัดความยากจนที่มีคุณสมบัติทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้น (Ravallion และ Chen, 2003) โดยเราสามารถเขียน ดัชนีวัตต์ (Watts index) ได้ดังสมการ (4)

$$W_t = \int_0^{H_t} \log[z / y_t(p)] dp \quad (4)$$

สมการ (4) คือ ควินไทล์ฟังก์ชัน (quantile function) ซึ่ง คือ ดัชนีรายได้คนจน (Headcount Index) และ z คือ เส้นความยากจน (Poverty line) โดยที่ (Zheng, 1933)

ภาพที่ 7 สัดส่วนของคนประชากรจนตามลำดับของรายได้

ที่มา : คำนวณโดยผู้เขียน

จากสมการที่ (4) สามารถวัดอัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีวัตต์ได้ ซึ่งสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของการเปลี่ยนแปลงของดัชนีวัตต์ดังสมการ (5)

$$\frac{dW_t}{dt} = - \int_0^{H_t} \frac{d \log y_t(p)}{dt} dp = g_t(p) \quad (5)$$

สมการ (5) จะสามารถนำไปใช้วัดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนได้โดยการหาอัตราการเติบโตเฉลี่ยของคนยากจน (the mean growth rate of the poor) ดังสมการ (6)

$$PPG_t = \frac{1}{H_{t-1}} \int_0^{H_{t-1}} g_t(p) dp \quad (6)$$

3. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนการเกษตรจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2 ช่วงปี ได้แก่ ปีเพาะปลูก 2538/39 และ 2555/56 (ครอบคลุมทุกจังหวัด) ขึ้นแรกจะแบ่งขนาดออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ขนาดทั้งหมด และ ขนาดฐานะจน ซึ่งได้แก่ ขนาดที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) โดยปีเพาะปลูก 2538/39 กลุ่มคนยากจน คือ ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,708 บาทต่อคนต่อปี จำนวน 3,688 ครัวเรือน และ ปีเพาะปลูก 2555/56 กลุ่มคนยากจน คือผู้มีรายได้ต่ำกว่า 30,864 บาทต่อคนต่อปี จำนวน 5,685 ครัวเรือน (คำนวณจากรายได้จากการทำนาของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นตัวแทนของครัวเรือนและมีรายได้จากการทำนารวมมากกว่ารายได้รวมจากการทำการเกษตรอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ)

จากครัวเรือนขนาดสองกลุ่มใหญ่ข้างต้น เมื่อนำมาแบ่งกลุ่ม (Decomposition) ตามลักษณะโครงสร้างต่างๆ (ตารางที่ 2) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกข้าว (มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ (มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป) มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดกลาง (5.01-20 ไร่) และ มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก (0.1-5 ไร่)

กลุ่มที่ 2. สภาพแวดล้อมการเพาะปลูก (ในเขตชลประทานและ นอกเขตชลประทาน)

กลุ่มที่ 3. ภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งของพื้นที่เพาะปลูก (ภาคเหนือภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้)

กลุ่มที่ 4. สถานะทางการตลาด (สถานะเป็นผู้ขายสุทธิ และ สถานะเป็นผู้ซื้อสุทธิ)

ในการระบุสถานะทางการตลาดในที่นี้เป็นการ การระบุสถานะ ผู้ขายสุทธิ หรือ ผู้ซื้อสุทธิ ซึ่งทำได้โดยวิธีของ Deaton (1989) ซึ่งเป็นการหาสัดส่วนผลประโยชน์สุทธิ (Net Benefit Ratio) ดังสมการ (7)

$$NB = (PR - CR) = \frac{p_i^p q_i}{x} - \frac{p_i^c y_i}{x} \quad (7)$$

สมการ (7) q คือ ปริมาณการผลิต y คือ การบริโภค x คือ รายได้ทั้งหมด p_i^p คือ ราคาผู้ผลิต และ p_i^c คือ ราคาผู้บริโภค หากอัตราผลประโยชน์สุทธิ (NB) เป็นลบแสดงว่าเป็นผู้ซื้อสุทธิ ในขณะที่เดียวกันหากอัตราผลประโยชน์สุทธิ (NB) เป็นบวกแสดงว่าเป็นผู้ขายสุทธิ

ตารางที่ 2 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของตัวอย่างครัวเรือนชาวนาไทยตามลักษณะ (หน่วย: ร้อยละ)

รายการ	ปีเพาะปลูก 2538/39	ปีเพาะปลูก 2555/56	สัดส่วน การเปลี่ยนแปลง
จำนวนครัวเรือนชาวนาไทย (ครัวเรือน)	5,675	3,688	
ขนาดพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย (ไร่)	26.8	32.9	6.1
ร้อยละตามขนาดพื้นที่เพาะปลูกข้าว			
ขนาดใหญ่ (20 ไร่ขึ้นไป)	43.9	50.9	7.1
ขนาดกลาง (5.1-19.9 ไร่)	47.8	42.1	-5.7
ขนาดเล็ก (0.1-5 ไร่)	8.4	6.9	-1.4
ร้อยละตามสภาพแวดล้อมการเพาะปลูกข้าว			
ในเขตชลประทาน	23.0	32.5	9.5
นอกเขตชลประทาน	77.0	67.5	-9.5
ร้อยละตามภูมิภาค			

รายการ	ปีเพาะปลูก 2538/39	ปีเพาะปลูก 2555/56	สัดส่วน การเปลี่ยนแปลง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	40.1	49.0	8.9
ภาคเหนือ	26.1	26.6	0.5
ภาคกลาง	27.8	22.3	-5.5
ภาคใต้	6.1	2.1	-3.9
ร้อยละตามสถานะทางการตลาด			
ผู้ซื้อสุทธิ	21	25	4.4
ผู้ขายสุทธิ	79	75	-4.5

ที่มา: จากการคำนวณข้อมูลของการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ปีเพาะปลูก 2538/39 และ 2555/56)

เพื่อวัดอัตราการเจริญเติบโตในรายได้ที่แท้จริงในผลของการกระจายของแต่ละกลุ่มองค์ประกอบข้างต้นในที่นี่ได้จัดแบ่งครัวเรือนออกตามช่วงของรายได้จากการทำนาตามควินไทล์ (Quintile) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มรายได้ เท่าๆ กัน ได้แก่

1. รายได้จากการทำนาร้อยละ 20 ที่มีรายได้ต่ำสุด (Quintile 1)
2. รายได้จากการทำนาร้อยละ 20 ที่มีรายได้ต่ำ (Quintile 2)
3. รายได้จากการทำนาร้อยละ 20 ที่มีรายได้ปานกลาง (Quintile 3)
4. รายได้จากการทำนาร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูง (Quintile 4)
5. รายได้จากการทำนาร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูงสุด (Quintile 5)

การแบ่งกลุ่มตามควินไทล์นี้ เป็นการวัดการเจริญเติบโตในรายได้ของกลุ่มที่แตกต่างกันในช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา (ปีเพาะปลูก 2538/38 และ 2555/56) โดยวัดอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ตามแนวความคิดการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Ravallion M. and Chen S., 2003; Ravallion M., 2004) โดยเริ่มจากอัตราการเจริญเติบโตทั่วไป (Ordinary Growth Rate: g_t) สมการ (8)

$$g_t = \left(\frac{y_t - y_0}{y_0} \right) \times 100 \quad (8)$$

สมการ (8) y_t คือ รายได้ปีปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2556) และ y_0 คือ รายได้ปีฐาน (ปี พ.ศ. 2539) ดังนั้น อัตราการเจริญเติบโตของแต่ละระดับรายได้ของชาวนาฐานะจน (Growth Rate at Quintile) ดังสมการ (9)

$$g_t(q_i) = \left(\frac{y_t(q_i)}{y_{t-16}(q_i)} \right) - 1 \quad (9)$$

สมการ (9) q_i คือ ควินไทล์ (Quintile) มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 5 เพื่อพิจารณาถึงเส้นโค้งอัตราการเติบโต (Growth Incidence Curve: GIC) ซึ่งสามารถระบุได้ถึงความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม ด้วยการพิจารณาลักษณะของเส้นโค้งอัตราการเติบโต และการวิเคราะห์อัตราการเจริญเติบโตในค่าเฉลี่ยของรายได้ชาวนาทั้งหมด (Growth Rate at Mean Income) สมการ (10)

$$g_{t(av)}(hh) = \left(\frac{y_{t(av)}(hh)}{y_{t-16(av)}(hh)} \right) - 1 \quad (10)$$

สมการ (10) $g_{t(av)}(hh)$ คือ อัตราการเจริญเติบโตในค่าเฉลี่ยของรายได้ขานาทั้งหมด $y_{t(av)}(hh)$ คือ ค่าเฉลี่ยของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน (t) และ $y_{t-16(av)}(hh)$ คือ ค่าเฉลี่ยของรายได้ในช่วงเวลาปีฐาน (t-16) โดยค่าดังกล่าวจะนำมาเปรียบเทียบกับอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro-poor Growth Rate) เพื่อพิจารณาการเกิดประโยชน์ต่อคนจน (Pro-Poor) โดยอัตราการเจริญเติบโตในค่าเฉลี่ยของรายได้ขานาทั้งหมด ดังสมการ (11)

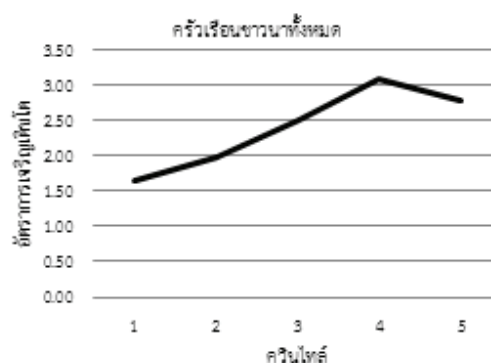
$$g_t(pp) = \frac{1}{5} \sum_{i=1}^5 g_t(p_i) \quad (11)$$

สมการ (11) $g_t(p_i)$ คือ อัตราการเจริญเติบโตของควินไทล์ที่ i ดังนั้น $g_t(pp)$ จึงแสดงถึง ค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของควินไทล์ (The mean of quintile growth rate) ซึ่งก็คืออัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนนั่นเอง (Pro-Poor Growth rate) โดยการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro poor) จะเกิดขึ้นเมื่ออัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน มีค่ามากกว่า ค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของขานาทั้งหมด

4. ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลสัดส่วนของตัวอย่างครัวเรือนขานาไทยตามลักษณะในแต่ละควินไทล์ ในตารางที่ 3 พบว่า เกษตรกรในควินไทล์ที่ 5 ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ (มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป) และมีสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในควินไทล์ที่ 3-5 เช่นในควินไทล์ที่ 3 สูงขึ้นจากร้อยละ 29.9 เป็นร้อยละ 47.7 และจากร้อยละ 99.2 เป็น 99.6 ในควินไทล์ที่ 5 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองขนาดใหญ่มีฐานะดีขึ้นเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาตามสภาพแวดล้อมการเพาะปลูกข้าวพบว่าเกษตรกรในเขตชลประทานในควินไทล์ที่ 5 มีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 59.9 เป็น 68.8 และ เกษตรกรนอกเขตชลประทานในควินไทล์ที่ 1 สูงขึ้น จาก 70.9 เป็น 82.6 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรในเขตชลประทานมีรายได้ที่สูงขึ้น เมื่อพิจารณาแยกเป็นภูมิภาคพบว่า สัดส่วนของเกษตรกรในภาคกลางที่อยู่ในควินไทล์ที่ 5 สูงสุดและลดลงเล็กน้อย คือจากร้อยละ 62.1 เป็น 58.3 ในขณะที่เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในควินไทล์ที่ 1 และ 2 และมีแนวโน้มสูงขึ้น จากร้อยละ 59.2 เป็น 70.7 ในควินไทล์ที่ 1 และจาก 54.5 เป็น 71.0 ในควินไทล์ที่ 2 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในภาคกลางฐานะดีที่สุด และเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีฐานะยากจนสุด เมื่อพิจารณาตามสถานะทางการตลาด พบว่า เกษตรกรที่มีฐานะเป็นผู้ซื้อสุทธิ ร้อยละ 99 อยู่ในควินไทล์ที่ 5 และผู้ขายสุทธิ อยู่ในควินไทล์ที่ 1 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 51.4 เป็นร้อยละ 83.5 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในฐานะผู้ซื้อ เช่น โรงสี หรือ นายหน้ามีฐานะดีกว่าเกษตรกรในฐานะผู้ขาย

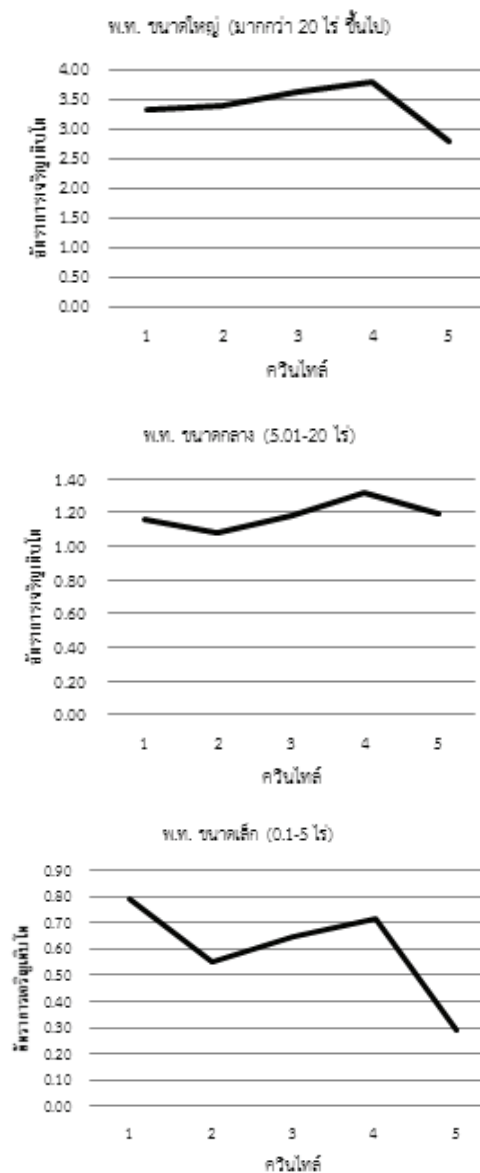
ภาพที่ 4: เส้นโค้งการเจริญเติบโตของขานาไทยทั้งหมด

การวิเคราะห์เส้นโค้งการเกิดอัตราการเติบโต (Growth Incidence Curve: GIC) ได้พบว่า ชาวนาไทย (ภาพที่ 4) พบมีความชันของ GIC เป็นบวก (Increasing) ซึ่งแสดงถึง รายได้ของกลุ่มชาวนาที่มีรายได้ต่ำที่สุด (Quintile 1) มีอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ต่ำกว่ากลุ่มชาวนาที่มีรายได้สูงที่สุด (Quintile 5) ซึ่งหมายถึงเกิดความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมในกลุ่มชาวนาสูงขึ้น ทั้งนี้ หากพิจารณาแยกกลุ่มชาวนาตามกลุ่มลักษณะต่างๆ พบว่า

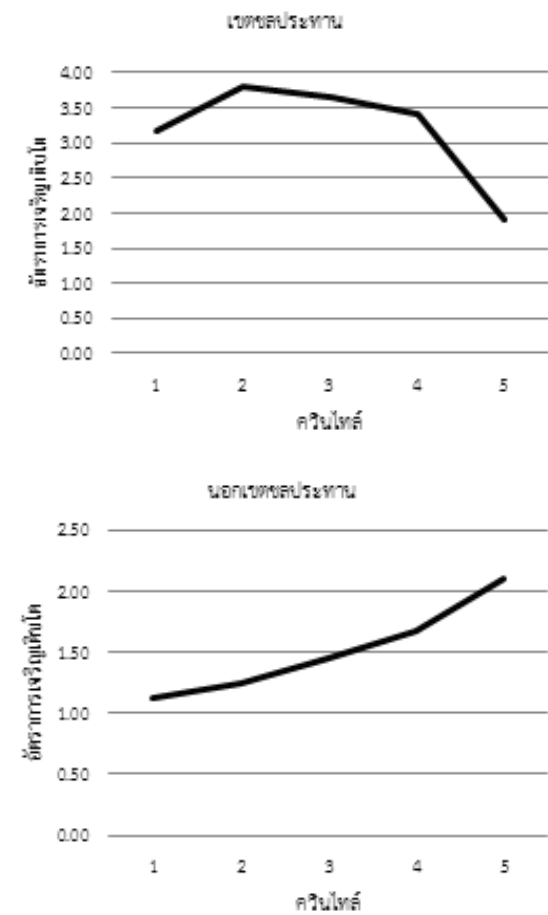
กลุ่มที่หนึ่ง (การแบ่งตามขนาดพื้นที่เพาะปลูก) พบว่า กลุ่มชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีความชันของ GIC เป็นบวก (Increasing) ในขณะที่กลุ่มชาวนาที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก กลับพบว่า มีความชันของ GIC เป็นลบ (Decreasing) (ภาพที่ 5) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่ากลุ่มชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น ในขณะที่กลุ่มชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก กลับมีความไม่เท่าเทียมกันลดลง เพราะสามารถปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวหรือพืชได้ยากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ รวมถึงสามารถพึ่งพาแรงงานในครัวเรือนตนเองในการทำนาได้

ภาพที่ 5: เส้นโค้งการเจริญเติบโตของชาวนาไทยแบ่งตามขนาดพื้นที่เพาะปลูก

กลุ่มที่สอง (การแบ่งชานาตามสภาพแวดล้อมการเพาะปลูกข้าว) พบว่ากลุ่มชานาที่มีพื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานมีความชันของเส้น GIC เป็นลบโดยกลุ่มชานาที่มีพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทานกลับมีความชันของเส้น GIC เป็นบวก (ภาพที่ 6) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่ากลุ่มชานาที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตชลประทานมีความไม่เท่าเทียมกันลดลง ในขณะที่กลุ่มชานาที่อยู่นอกเขตชลประทานกลับมีความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ทำให้เกษตรกรในกลุ่มนี้มีความเสี่ยงต่อการทำนาได้น้อยกว่ากลุ่มชานาที่ไม่อยู่ในเขตชลประทานซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลักสำคัญ นอกจากนี้สัดส่วนของชานาในเขตพื้นที่ชลประทานยังเพิ่มขึ้นในขณะที่ชานานอกเขตชลประทานลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มชานาที่ได้รับประโยชน์จากชลประทานมากขึ้นเช่นกัน

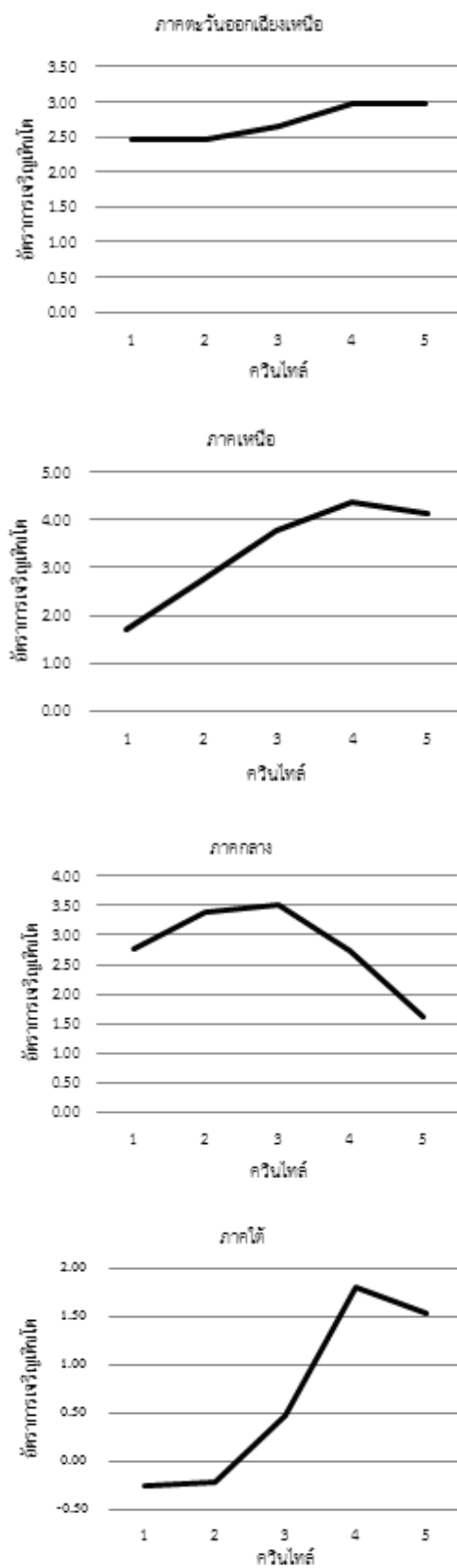
ภาพที่ 6: เส้นโค้งการเจริญเติบโตของชานาไทยแบ่งตามสภาพแวดล้อมการเพาะปลูกข้าว

ที่มา: การคำนวณของผู้เขียน

กลุ่มที่สาม (การแบ่งตามภูมิภาคของประเทศ) พบว่า กลุ่มชานาที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ พบว่ามีความชันของเส้น GIC เป็นบวก ในขณะที่ภาคกลางกลับเป็นภาคเดียวที่เส้น GIC มีความชันเป็นลบ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มชานาที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ มีความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น โดยที่กลุ่มชานาในภาคใต้มีความไม่เท่าเทียมกันสูงที่สุด (ความชันสูงที่สุด) รองลงมาคือกลุ่มชานาในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มชานาที่อยู่ในภาคกลางเป็นเพียงภูมิภาคเดียวที่มีความไม่เท่าเทียมกันลดลง (ภาพที่ 7) เนื่องจากชานาในภาคกลางสามารถเข้าถึงแหล่งรับซื้อได้ง่ายกว่า มีโรงสีกระจุกตัวในภาคกลางมากกว่าภาคอื่นๆ ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกและมีอำนาจการต่อรองสูงกว่า อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายในส่วนของการขนส่งข้าวต่ำกว่าภาคอื่น (Ravissa, 2011)

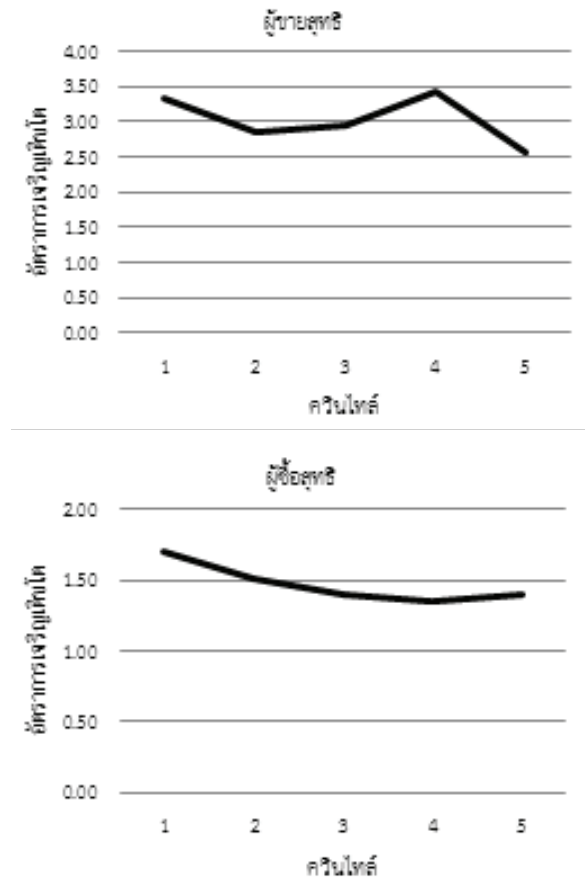
ภาพที่ 7: เส้นโค้งการเจริญเติบโตของชานาไทยแบ่งตามเขตภูมิภาค

ที่มา: การคำนวณของผู้เขียน

กลุ่มที่สี่ (การแบ่งตามสถานะทางการตลาด) พบว่า กลุ่มชาวนาที่อยู่ในสถานะทั้งผู้ซื้อสุทธิและผู้ขายสุทธิ พบว่ามีความชันของเส้น GIC เป็นลบ แต่มีค่าความชันใกล้เคียงศูนย์ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าชาวนาที่อยู่ในสถานะทั้งผู้ซื้อสุทธิและผู้ขายสุทธิมีความไม่เท่าเทียมกันลดลง แต่ลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ความชันน้อย) หรือแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันเลย (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8: เส้นโค้งการเจริญเติบโตของชาวนาไทยแบ่งตามสถานะทางการตลาด

ที่มา: การคำนวณของผู้เขียน

สำหรับการวิเคราะห์อัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro poor growth rate) (ตารางที่ 4) จะพบว่า อัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนน้อยกว่าอัตราการเจริญเติบโตในค่าเฉลี่ยของรายได้ของชาวนาไทย ค่าดังกล่าวมีน้อยกว่าในทุกกลุ่มลักษณะต่างๆ อย่างไรก็ตามมีเพียงชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก (0.1-5 ไร่) เท่านั้นที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนสูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตของค่าเฉลี่ยของรายได้ ซึ่งให้เหตุผลได้ว่าการเกิดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจนของกลุ่มชาวนาที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวที่ชาวนาฐานะยากจนขายได้สูงกว่าราคาข้าวที่ชาวนาโดยรวมทั้งหมด ขายได้ถึงร้อยละ 1 อีกทั้งผลของความไม่เท่าเทียมกันของชาวนาที่มีพื้นที่ขนาดเล็กมีค่าเป็นลบมากที่สุดเมื่อเทียบกับการแบ่งกลุ่มในลักษณะอื่นทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้กลุ่มครัวเรือนที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กเกิดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro poor growth)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในกลุ่มครัวเรือนชาวนาไทยทั้งหมด กลับพบว่า ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาที่มีฐานะยากจน โดยผลประโยชน์ดังกล่าวได้เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาฐานะร่ำรวยมากกว่าซึ่งในอีกนัยยะหนึ่งหมายถึงการกระจายรายได้ของชาวนาไทยแย่งกันเอง

ตารางที่ 4: ผลการวิเคราะห์ตามแนวคิดของการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน

ลักษณะโครงสร้าง	อัตราการเจริญเติบโต ของรายได้เฉลี่ย	อัตราการเจริญเติบโต ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน
	(Growth rate of mean income)	(Pro-Poor Growth rate)
ครัวเรือนชาวไทยทั้งหมด	4.76	1.34
แบ่งกลุ่มตามขนาดพื้นที่เพาะปลูก		
พื้นที่ขนาดใหญ่ (มากกว่า 20 ไร่)	4.51	1.15
พื้นที่ขนาดกลาง (5.1-20 ไร่)	2.85	1.41
พื้นที่ขนาดเล็ก (0.1-5 ไร่)	1.73	1.76
แบ่งกลุ่มตามสภาพแวดล้อมการเพาะปลูก		
เขตชลประทาน	4.19	1.29
นอกเขตชลประทาน	4.05	1.35
แบ่งกลุ่มตามภูมิภาคของพื้นที่เพาะปลูก		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3.87	1.53
ภาคเหนือ	6.58	1.07
ภาคกลาง	5.11	1.17
ภาคใต้	8.98	1.11
แบ่งกลุ่มตามสภาพแวดล้อมทางการตลาด		
ผู้ขายสุทธิ	5.66	2.01
ผู้ซื้อสุทธิ	2.76	2.26

ที่มา: การคำนวณของผู้เขียน

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยนี้ศึกษาการกระจายรายได้ของชาวไทยในสองทศวรรษโดยใช้แนวคิดอัตราการเจริญเติบโตที่เอื้อประโยชน์ต่อคนจน (Pro-Poor Growth Rate) โดยการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของชาวไทยที่มีฐานะยากจน (Poor) และการเปลี่ยนแปลงรายได้ของชาวไทยที่มีฐานะไม่ยากจน (Non-poor) โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องสร้างประโยชน์ต่อกลุ่มชาวไทยที่มีฐานะยากจนมากกว่ากลุ่มชาวไทยที่มีฐานะไม่ยากจน ในการวิเคราะห์จะใช้ข้อมูลครัวเรือนชาวไทยปีเพาะปลูก 2538/39 และ ปีเพาะปลูก 2555/56 จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรโดยแบ่งชาวนาออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ชาวนาทั้งหมด และ ชาวนาฐานะจน และแบ่งกลุ่ม ตามลักษณะโครงสร้างต่างๆ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ขนาดพื้นที่เพาะปลูกข้าว กลุ่มที่ 2 สภาพแวดล้อมการเพาะปลูก กลุ่มที่ 3 ภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งของพื้นที่เพาะปลูก กลุ่มที่ 4 สถานะทางการตลาด

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มชาวไทยที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดกลาง กลุ่มชาวไทยที่อยู่นอกเขตชลประทาน และกลุ่มชาวไทยที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ มีความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น ในขณะที่กลุ่มชาวไทยที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก กลุ่มชาวไทยที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตชลประทาน กลุ่มชาวไทยในภาคกลาง และชาวไทยที่อยู่ในสถานะทั้งผู้ซื้อสุทธิและผู้ขายสุทธิมีความไม่เท่าเทียมกันลดลง

เมื่อพิจารณาในกลุ่มครัวเรือนชาวนาไทยทั้งหมด พบว่า ความเจริญเติบโตไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาฐานะยากจน ดังนั้นรัฐบาลควรดำเนินนโยบายที่สนับสนุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมกับนโยบายการลดความยากจนและการกระจายรายได้ ซึ่งรัฐบาลไม่ควรดำเนินการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว จึงควรใช้นโยบายทางเลือกสำหรับการบรรเทาผลกระทบในเชิงลบจากผลของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1. รัฐบาลควรดำเนินนโยบายในการเพิ่มโครงการการพัฒนาแหล่งน้ำหรือการชลประทาน โดยเฉพาะการชลประทานขนาดเล็กเพื่อให้ชาวนาทุกคนสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตได้อย่างเท่าเทียมกันเพราะเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอย่างมากของการทำนา

2. รัฐบาลควรเพิ่มจำนวนตลาดกลางรับซื้อข้าว โดยจัดเป็นตลาดกลางย่อยตามชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดของกลุ่มชาวนาฐานะยากจนให้ได้รับราคาที่สูงขึ้น หรือ ลดต้นทุนการขนย้ายผลผลิตเพื่อนำไปขายได้มากขึ้น อีกทั้งเพิ่มอำนาจต่อรองในการขายข้าว และเข้าถึงแหล่งรับซื้อโดยตรง เพื่อหลีกเลี่ยงการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

3. รัฐบาลควรดำเนินนโยบายการให้ความรู้ทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะกลุ่มชาวนาฐานะยากจน เนื่องจากในกลุ่มชาวนาที่มีฐานะยากจนได้รับการศึกษาน้อยหรือขาดทุนในการแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ตัวเอง ดังนั้นนโยบายดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และปริมาณการผลิตต่อไร่ของกลุ่มชาวนาที่มีฐานะยากจนได้มากขึ้น รวมถึงควรติดตามความก้าวหน้าของการพัฒนาการผลิต เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนา โดยนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและความสำเร็จของนโยบายต่อไป

References

- Amir, R. and Dan, S. (2015). The effects of economic growth on income inequality in the US. *Journal of Macroeconomics*, 45 (2015), 258–273.
- Bashir, O. K.; A. O. Olufunsho, and O. Y. Jameelah. (2015). Poverty, Inequality and Rising Growth in Nigeria: Further Empirical Evidence. *International Journal of Economics and Finance*, Vol. 7, No. 2; 2015.
- Boonyamanond, S. (2007) Interconnection between Income Distribution and Economic Growth: Cross-Country and Thai Evidence. Thesis, Doctor of Philosophy in Economics, Chulalongkorn University (in Thai)
- Chang, J. Y. and Ram, R. (2000). “Level of Development, Rate of Economic Growth and Income Inequality”. *Economic Development and Cultural Change* 48 (4): 787-799.
- Deaton, A. (1989). Rice Price and Income Distribution in Thailand: A Non-parametric Analysis. *The Economic Journal*, 99 (395), 1-37.
- Dierk, H. and Peter, N. (2015). “Income Inequality and Health: Evidence from Developed and Developing Countries.” *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal* Vol. 9, 2015-4.
- Dollar, D. and Kraay, A. (2002). Growth is Good for the Poor. Policy Research Working Paper 2587, World Bank, Washington, DC.
- Fernando, D., D. Carlos, and Maria, A. C. (2014). Income Inequality and Economic Growth: New Evidence From Latin America. *Cuadernos de Economía*, 33(63), 381-398.
- Kuznets, S. (1995). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*.
- Lee. E. and Vivarelli, M. (2006). The social impact of globalization in the developing countries. *International Labour Review*, Vol. 145 (2006), No. 3.
- Loesse, J. E. (2012). Is Economic Growth In Cote D’Ivoire Pro-Poor. Evidence Form LSMS Data: Anote. *Bulletin of Economic Research*, 64:4, 2012, 0307-3378.
- Mehmet, M. and Ozlem, A. A. (2013). The Relationship Between Economic Growth And Income Distribution In Turkey And The Turkish Republics Of Enntral Asia And Caucasia: Dynamic Panel Data Analysis With SrructuralBraeks. *Eurasian Economic Review*, 3(2), 2013, 165-182.
- National Statistical Office (1993-2003). Statistics of Population in Agricultural Sector. Report of Survey on Employment of Population Classified by Industry. (in Thai)
- Office of Agricultural Economics (2014). Agricultural GINI Coefficient Classified by Region/Country in Crop Year 1985/86 to 2011/12 (Online).
<http://infoservice.oae.go.th/index.php/households-m/125-c-jini-art>
- _____. (2005). Change in Income Distribution and Assets of Farmers. Research Paper No. 115. (in Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Board (1993-2003). Statistics of Gross Domestic Product in Agricultural Sector. (Online). <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=96>
- _____. (2014). Poverty and Income Distribution indicators across country (Online).
<http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=131>
- Ravallion, M. and Chen, S. (2003). Measuring Pro-Poor Growth. *Economics Letters*, 78(1), 93-99.
- Ravallion, M. (2004). Pro-poor Growth: A Primer. Development Research Group, World Bank 1818 H Street NW, Washington DC.

- Ravissa, S. (2011). Evaluation of Food Security Policy and Other Alternatives under Market Power Concept: Thai Rice Production. Funded by the Thai Research Fund
- Samuel A. Morley (2000). The effects of growth and economic reform on income distribution in Latin America. *CEPAL Review*, 71, 23-40
- Santhi, C. (2013) Growth and Inequality Relationship: the Effect of Labor Shift across Production Sector in Thailand. Thesis, Master of Economics, Thammasat University (in Thai)
- Supatra T. (2001). A Compare of Income Distribution and Poverty Incidence of Agricultural Households in Period of 1995/96 and 1998/99. Master of Science Thesis in Agricultural Economics, Kasetsart University (in Thai)
- UNDP. (2004). Pro-poor Growth: Concepts and Measurement with Country Case Studies. Working paper Number1.
- Vos, R.,E. Ganuza, S. Morley, and Robinson, S. (2006). Who Gains from Free Trade: Export-led Growth, Inequality and Poverty in Latin America. Abingdon.
- Ying, W. and Hong, Y. (2015). Income Inequality, State Ownership, and the Pattern of Economic Growth – A Tale of the Kuznets Curve for China since 1978. *Atl Econ J* (2015) 43, 165–180.
- Zouheir, A. and Mohamed, S. (2012). Economic Growth and Income Inequality: Empirical Evidence from North African Countries. *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 15, No. 2, pp. 29-44.